

GADANIE (74) *sb n*

gąd- (65), gad- (2); gąd-: gad- *SkarŻyw* (9 : 2); -anie (66), -anie (1) *MurzHist*; e *jasne*.

sg N gądanie (20); -e (1), -(e) (19). \diamond *G* gądania (14); -a (13), -(a) (1). \diamond *D* gądaniu (6). \diamond *A* gądani(e) (14). \diamond *I* gądani(e)m (3), gądanim (1); -(e)m *DiarDop*, *CzechEp*; -(e)m : -im *SkarŻyw* (1 : 1). \diamond *L* gądaniu (9). \diamond *pl N* gądania (4). \diamond *D* gądani(a)m (1). \diamond *A* gądania (2); -a (1) *MurzHist*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Opowiadanie przypowieści, wzajemne zadawanie i rozwiązywanie zagadek* (5) : Tedy też ná tve gadanie/ Vlfylyfz odpowiedzenie. *BierEz* F4; *March*³ Xv.

gadanie kogo z kim (1): mylłac cobych miał tak krotofilnego náprzod wybiyác Wziąłem przed fie śmieffnego á krotofilnego Marcholta gadanie z Salomone^m *March*¹ *Wiet* Av.

gadanie ku komu (1): Widzac Ezop fwe skonanie/ Takowe k nim miał gadanie: Gdy zwierzeta pokoy miały/ A fpołem ielzche miefzkaly. Myfz zaby barzo profila/ By z nią ná wieczery była *BierEz* G4v.

Zwrot: »gadania rozumieć« (1): Mędrce Egiptu wlyzkiego/ Zezwał ich z miáfta fwoiego: Ktorzy nawięcey vmieli/ Y gadania rozumieli. *BierEz* G2v.

2. *Odgadywanie przyszłości, rozszyfrowywanie znaków wróżebnych, proroctwo; divinatio* *Mącz* (2) : ato prorocztwo they fybylle przyaly prorocy fzwyaczy y czynly gadanye y uyklad pyfaly yey proroczthwa *PatKaz* II 58; *Mącz* 91c.

3. *Dysputowanie, rozprawianie, rozważanie, roztrząsanie problemów, dyskusja; disputatio* *Mącz*, *Cn*; *affatus*, *alioquium*, *collocutio*, *colloquium*, *commercia linguae*, *communicatio a. communio sermonis*, *dialogismus*, *dialogus*, *diverbium*, *fabula*, *sermo*, *sermocinatio* *Cn* (63) : *BartBydg* 143b; *MurzHist* Rv; Yefli przez náukę/ náukę fwyecką/ yako wymowę/ oftrofc gadánya/ to yeft Dialektykę á philofophią [...] byeglofc w pifmye fwyety m rozumyefz. Tęc oboyá náuká nádder vczeni byli [...] kacerzowye *KromRozm* II o4v; *OrzList* gv; Był v Bifkupá człowyek vczony Ián Fabry Stápulenfis ten rádzył/ áby to gadanie niebyło w Tygurym *BielKron* 198v; gdyż fie wewfzyckim fpołu wlyfscy zgadzacie/ iedno o tey Wieczery Páńskiey nic/ przelántiefz wiecey gadania á háńbienia ieden drugiego. *BielKron* 206v, 193 [2 r.], 195 [2 r.], 204v [2 r.]; A ktorzi ani w mowie ani wsfładaniu niefá richli/ cí wybornie ku gadaniám według Dialectiki przyluchaia. *KwiatKsiaz* Kv, L2v; *Mącz* 44c, 174a; Zydow niemálo fwym gadanim y modlitwą Pánu Bogu pozyfkał. *SkarŻyw* 201; Bo gdy im ty pomagafz/ by dobrze y Mánicheufzá Heretyká tu teras przywiodł: pewnie zá pomocą twoią ná tym gądaniu wygra *SkarŻyw* 299, 201, 372, 390.

gadanie kogo [w tym kogo z kim (3)] (6): *BielKron* 204v *marg*, 205; *SkarŻyw* 436 *marg*, 545; Gadanie vczniow Ianowych z Zydy o oczyfścienu. *WujNT Ioann* 3 *arg*, *Ioann* 3/25.

gadanie okolo czego (3): A gdy było ná Seymie/ trzy dni było gadanie okolo tych Artykułow *BielKron* 200; *SkarJedn* 76; *WujNT Ioann* 3/25.

gadanie przeciwko komu (1): Tego dowodu Zbáwiciel náfz vzywał/ kiedy przeciwko Sáduceufom gadanie czyniac/ z niefmiertelności duzf/ cíal zmartwychwftanie pokazał. *KuczKat* 90.

gadanie o co (3): łakomstwá/ fwary/ zazdrości/ powftawály miedzy nimi/ á co gorżzego dworne gadánia o wiáry *BielKron* 155, Kkkk4; *SkarJedn* 275.

gadanie miedzy kim (1): *WujJudConf* 66 cf »niezgoda i gadanie«.

gadanie z kim (8): Káietan niewdawáiąc fie śnim w gadánie vpominał go áby odwołał co przeciw Papięfkim odpuřtom piřał *BielKron* 194, 195, 195v; *RejAp* 33; *SkarŻyw* 390, 436; *WujNT Ioann* 3 arg, 25.

gadanie o czym (7): *KromRozm I N2 marg*; bo co już raz na conciliach postanowiono, nie chcą IchM tego w żadną wątpliwość gadaniem o tym przywoźzić, *DiarDop* 100; *GliczKsiąż* 65v; *RejPos* 194, 280; *CzechRozm kt*; *WujNT Ioann* 3 arg.

gadanie w czym [= o czym] (2): *BielKron* 205; Wyrwał fie iákiś rzecznik/ Státutem řermował/ Gadánie w świątym piřmie zaráz záhámował: Mowięcy/ co wam potym/ że o tym mowicie/ Zadnego ná řwá wiáre tu nie náwroćicie. *BielSen* 9.

W charakterystycznych połączeniach: gadanie bezpieczne, długie (3), *dworne (dworskie)* (3), *niczemne, potępięne, rozmaite, smieszne, wielkie, żakowskie; gadanie czynić* (3), *mieć, stroić; przestać gadania; wdawać się w gadanie.*

Zwrot: »na gadanie wyzywać« (2): *SkarJedn* 251; On polecáiąc fie Pánu Bogu [...] częřto ie [heretyki] ná gadánie wyzywał/ iáko lew iáki *SkarŻyw* 373.

Wyrażenie: »gadanie zobopolne« (1): Potym fie w gadaniu żobopolnym mamy ćwiczyć *KwiatKsiąż* I.

Szeregi: »czytanie, (a) gadanie« (2): Czytánye á gadánye o wyerze/ yákye dobre álbo złe. *KromRozm I N2 marg*; *ArtKanc* N4v.

»dysputowanie (a. dysputacja), (a, albo, i, to jest) gadanie« [szyk 5 : 2] (7): Cornua disputationis alicuius commovere, Rozgniewáć/ álbo nágábáć kogo ku diřputowánium á gadánium. *Mącz* 65d, 84c, 333b; A nie pořyłam/ powiáda/ pořłow na dyřputacyą y gadánie/ iedno ná przyięcie tego wřzytkiego/ co Papięř około wiáry pořtánowi. *SkarJedn* 311, 251, 365; Aryřtoteles vważnie mądrości one řwe rozdzieláiąc/ ná dyřputowánia álbo gadánia lubtylność/ ná oftre w przyrodzone rzeczy wglądániá/ y przyczyny ich náznáczánia/ gořpodárřtwe^m obyczáie dobre/ y rżády w Rzeczyřpolitey závářł *GostGospSieb* +3.

»gadanie, kwestyja« (1): Gdzieř tu pociechá řumnienia s tey náuki/ gdzie řá takie gadánia queřtie *SarnUzn* H6v.

»niezgoda i gadanie« (1): IŻ tá rzecz w kořciele Powřzechnym wielkie závářze czyniřá miedzy doktory niezgodj y gadánia *WujJudConf* 66.

»pisanie, gadanie« (1): Czemuż ye [pisma *Starego Zakonu*] czytáją/ álbo wpifányu/ gadányu/ y ná kazányu we wřřem krzeřciyáńřtwe zá dowod ku wyelu rzeczam przywoźą? *KromRozm II* i2v.

»gadanie i poswark(a)« (1): powftawáją wyęc o tem gadánia y nyeyákye pořwarki/ w ktorich fie wřpyerájąc wywiaduyą/ coby lepře⁸⁰ było/ yeřli gdiby řyná ocyec do řzkoły včzyć dał/ czyřli gdiby do rzemyęřniká w rzemyęřlo przykazał. *GliczKsiąż* G5v.

»pytanie a gadanie« (1): Thu obáć iř Pan tho okázáć raczył/ iř dworřkiego á beřpiecznego pytánia á gadánia o táiemniczach řwoich á o řpřawach řwoich nigdy nie rad widzi *RejPos* 280.

»gadanie, (a, abo, vel) rozmawianie (*a. rozmowa*)« (5): *BartBydg* 92; *Mącz* 84c, 333b; *SkarJedn* 314; á iż fłowy poštěpować trzebá/ á gadániem ábo rozmowá walczyć/ ábyfmy niemieli zmyślonych Kátolikow/ ktorefmy ználi byc iáwnymi Heretykámí *CzechEp* 40.

»nie słowo ani gadanie« (1): mądra prořtotá ich nie fłowy áni gadániem: ále ořtrořciá pokuty ná wzor řwiętych do niebá fie ćifnęłá. *SkarŻyw* A2.

»słuchanie takież gadanie« (1): Zwinglius iuż nágotował/ Queřty álbo themá 67 wřzytkim ku fłuchániu takież gadániu. *BielKron* 198v.

»spor i gadanie« (1): Tylo o pierwřzy Grekowie řpor y gadánie czynili/ to ieft/ o pochodzenie Ducha S. *SkarJedn* 275.

4. *Mowienie, rozmawianie, rozmowa* (4) : Tedy wićcey fie będziefř radowál z zachowanęgo milczenia/ niźli z dlugięgo gádaniá. *OpecŻyw* [192].

gadanie z kim (3): Gadánie z biáłá plćiá ořtrořne iřz twarży ich nigdy niewidział. *SkarŻyw* 292 *marg*; Zá plotki to řtoi v nas Co ty Mária powiádařz. O páńřkim dźiř zmartwychwřtániu. Y o wářzym z nim gadániu. *MWilkHist* 13. *Cf* »z sobá gadanie«.

Wyrażenie: »z sobá gadanie« (1): O iako řlodkié ij řřeźęřné bylo tych milych mlodzieńtzow z sobá gádanije *OpecŻyw* 35.

Synonimy: 2. *praktykowanie, prorocтво, wroźenie*; 3. *dyskurs, dysputacyja, dysputowanie, hadrunek, kwestyja, mowa, niezgoda, poswar, poswarek, pytanie, roznica, rozwaźanie, spor, sprzeczenie się, swar*; 4. *mowienie, rozmawianie, rozmowa*.

Cf **GADAĆ, GADKA**